

Projekteringsanvisningar

10 Tillgänglighet

Version: 1.0

Datum: 2023-09-04

Rev. Datum: 2023-09-04

Innehållsförteckning

1. BESKRIVNING OCH LÄSANVISNING	2
2. LAGAR, STANDARDER OCH HANDBÖCKER	2
3. DEFINITIONER OCH BEGREPP	2
4. DIMENSIONERANDE MÅTT	3
5. PROJEKTTYP - NYBYGGNAD ELLER OMBYGGNAD	3
6. KONTROLL UNDER BYGGPROCESSEN	3
7. SAMORDNING MED TEKNIKDISCIPLINER	3
8. ARKITEKTUR (A)	4
9. BRAND OCH FRÅNGÄNLIGHET (Br)	5
10. EL, BELYSNING OCH DATA (E)	5
11. LANDSKAPSARKITEKTUR OCH MARKPLANERING (LA/M)	5
12. VÄRME, VENTILATION OCH SANITET (V)	6

1. BESKRIVNING OCH LÄSANVISNING

För Rikshem är det viktigt med bostäder som utformas lämpligt för dess ändamål, med långsiktigt boende i åtanke. Lägenheter ska med enkla åtgärder kunna anpassas vid behov. Besökare som gäster, bud och vårdpersonal är vanligt förekommande. Det är därför viktigt att åstadkomma miljöer som är användbara för alla, även för personer som inte har god kännedom om byggnaden. Variationer i utformningen av samtliga funktioner, både i gemensamma utrymmen och i enskilda bostadslägenheter når en sådan omfattning och detaljeringsgrad, ofta också projektspecifik, att en övergripande sammanfattning av dessa blir en riskabel förenkling.

Bilaga tillgänglighet vänder sig till den konsult som har till uppgift att projektera eller deltar i arbetet som påverkar utformningen av bostäder. Föreslagna lösningar är anpassningsbara både på mindre och större fastigheter vid ROT och nybyggnation.

Hänvisning sker till lagar, standarder och handböcker som ej återges i denna text. Dessa behöver uppsökas i sin källa.

2. LAGAR, STANDARDER OCH HANDBÖCKER

För Rikshem ska projekt uppfylla gällande myndighetskrav, oavsett om de beskrivs som "ska" eller "bör". Vid "bör-krav" är det tillåtet att använda likvärdiga lösningar. Det åligger Rikshems projektörer att följa rätt versioner av lagar, regler, föreskrifter och standarder.

Lagkrav

- Plan- och bygglagen, PBL
- Plan- och byggförordningen, PBF
- Boverkets byggregler, BBR
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter, AFS

Standard

- SIS Byggnadsutformning bostäder, normalnivån.
- SIS Tillgänglighet till hissar för personer inklusive personer med funktionsnedsättningar

Handbok

- Bygg ikapp

3. DEFINITIONER OCH BEGREPP

Med begreppen "*tillgänglig*" och "*användbar*" eller "*tillgänglighet*" och "*användbarhet*" menas = "tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga."

Nedsatt rörelseförmåga är till exempel nedsatt funktion i armar, händer, bål och ben liksom dålig balans. Personer med nedsatt rörelseförmåga kan behöva använda rullstol, rollator eller käpp.

Nedsatt orienteringsförmåga är till exempel nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga. Se BBR.

4. DIMENSIONERANDE MÅTT

Generellt gäller, dimensionering för en mindre utomhusrullstol som har vändcirkel med diametern 1,50 meter. I enskilda bostäder (i lägenheter) gäller manuell eller liten eldriven rullstol för inomhusanvändning (inomhusrullstol) som har vändcirkel med diametern 1,30 meter.

5. PROJEKTTYP – NYBYGGNAD ELLER OMBYGGNAD

Vid nybyggnad behöver samtliga krav på tillgänglighet och användbarhet uppfyllas.

Vid ROT av byggnad sker tillämpning av krav efter byggnadens och projektets tekniska och ekonomiska förutsättningar. Vid ROT av byggnad får tillgängligheten ej försämras. Det är nödvändigt att i tidigt skede förstå proportionaliteten mellan krav och ändringens omfattning. Denna bedömning bör stämmas av med byggnadsnämnden och förstås av hela projektgruppen.

6. KONTROLL UNDER BYGGPROCESSEN

Granskning och kontroll förekommer såväl under projektering som under produktion.

Det är viktigt för hela projekteringsgruppen att beakta alla krav på tillgänglighet redan i det tidiga arbetet (förstudie, programhandling osv). Att få med kraven i tidigt skede och sedan bevaka dessa genom hela processen är avgörande för att projektet inte ska behöva ändra utformning, gestaltning och tekniska lösningar och därmed förbundet få problem och ökade kostnader i senare skeden.

Projektering

Under projekteringen sker validering av krav på tillgänglighet genom granskning av handlingar i skeden som tidig planering, Programhandling, Bygglov, Systemhandling, Förfrågningsunderlag/Bygghandling.

Utformningskrav bedöms i bygglovet avseende byggnad och tomt.

Tekniska egenskapskrav bedöms redan i bygglovet avseende tomt.

Produktion

Under produktion sker verifiering av krav på tillgänglighet genom byggplatsbesök för interimistisk eller slutgiltig kontroll av färdig byggnad.

7. SAMORDNING MED TEKNIKDISCIPLINER

Projektering ska eftersträva en tillgänglig utformning som medger utrymme nog för manövrering utan avancerade tekniska lösningar. Exempelvis bör utrymmen ha nödvändiga funktionsytor och betjäningsareor, för att undvika öppningsautomatik och manöverdon som armbågskontakter. Exemplet med elektriska manöverdon berör flera teknikdiscipliner, som

arkitekt- och elkonsulter. I förekommande fall även brandkonsult och landskapsarkitekt. För sådana 'byggdelar' ska samordning ske och dokumenteras med ett utförande som bevakas genom hela byggprocessen, till färdigställd byggnad.

8. ARKITEKTUR (A)

Utomhusmiljöer används av alla, dels för att komma till byggnader och bostadskomplement, dels för rekreation och samvaro. Inomhusmiljöer består av gemensamma utrymmen och enskilda bostadslägenheter.

Exempel att tänka på generellt:

- Tröskel så låg som möjligt och med avfasad kant. Om kanten ej avfasas behöver höjden vara lägre för passage med rullator/rullstol.
- Halksäkra golv i dusch.

Exempel att tänka på i gemensamma utrymmen:

- Entré till byggnad: skylt med gatunummer, kontraster (färgsättning) och belysning för orienterbarhet.
- Manöverdon: Anpassade höjder för typ (armbågskontakt, kortläsare, kodlås, porttelefon, hissknappar). Ljushetskontrast.
- Nyckelbrytare ska undvikas.
- Trappor: våningsnumrering i trapphus, kontraster (färgsättning), utformning (gånglinje i svängda trappor). Räcke och ledstänger är inte samma sak och fyller olika funktion. Ledstänger på bägge sidor. Korta trappor (färre än tre steg) är svåra att uppfatta och kontrastmarkera.
- Ramper: kontrastmarkering. Ledstänger på bägge sidor.
- Hissdörr/-front ska var lätt att upptäcka och bör ha kulör som skiljer sig i ljushetskontrast från omgivande ytor.
- Dörrar: tillgängliga dörrar bör kontrastera mot omgivande väggar. Det gäller dörrar till gemensamma utrymmen, utrymningsdörrar och dörrar till förråd.
- Bostadskomplement (ev. föreningslokal, gästlägenhet, tvättstuga, gym, bastu, verkstad, biorum, avfallsutrymme, mm): behöver vara tillgängliga och användbara.
- Cykelrum, rum för utomhusrullstol, rollator, barnvagnar och liknande ska göras tillgängliga.

Exempel att tänka på i enskilda lägenheter:

- I hygienutrymme behöver golvfall och fuktkrav samordnas med tillgänglighetskrav i tidigt skede för att undvika för höga trösklar.
- Balkonger: bevaka att nivåskillnad inte blir för stor vid tröskel och att utrymme finns att vända besökande utomhusrullstol (vändcirkel med diameter 1500 mm).

9. BRAND OCH FRÅNGÄNLIGHET (Br)

Det är certifierad sakkunnig inom brandskydd som ansvarar för bedömning av frångänglighet.

Exempel att tänka på:

- Dörrar i brandgräns utförs med dörrstängare, freeswing eller likvärdigt och bör samordnas om automatisk dörröppnare behövs med hänsyn till tillgänglighet.
- Eventuella vägledande markeringar bör innehålla rullstolspictogram.
- Höjd i utrymningsvägar brand behöver säkerställas så att inte arm för dörrstängare eller -automatik inkräktar på krav på fri höjd.
- Placering av brandsläckare ska inte hindra manövrering med rullator eller rullstol i nödvändiga betjäningsytor.

10. EL, BELYSNING OCH DATA (E)

Inom en bostad är det värdefullt och säkert att den boende själv kan använda alla funktioner, samt aktivera och avaktivera dessa. För alla brukares orienterbarhet är rätt belysning avgörande.

Exempel att tänka på:

- Manöverdon, val av typ och placering t ex:
 - Dörrautomatik behöver kombineras med sensorer, alternativt med kompletterande markering i golv.
 - Nyckelbrickor och kortläsare är lättare att använda än kodlås. Nyckelbrytare ska undvikas.
- Informations- och bokningstavlor (t ex i entré och i tvättstuga) behöver kunna användas av personer i rullstol.
- Belysning i entré- och kommunikationsutrymmen:
 - Golv tillräckligt och jämnt belyst
 - Avskärmad ljuskälla, också för sittande personer.
- Belysning på tomter och vid entré.
 - Nummerskylt och yta framför entré ska vara väl belyst.
 - Angöring, parkeringsplatser och gångvägar ska ljussättas för att underlätta orienterbarhet. Skylt för parkering reserverad för personer i rullstol ska vara lätta att upptäcka oavsett väderlek och tid på dygnet.

11. LANDSKAPSARKITEKTUR OCH MARKPLANERING (LA/M)

Såväl utformningskrav som tekniska egenskapskrav ska enligt BBR prövas i bygglovet, vilket betyder att markplaneringen fastställs tidigt.

Exempel att tänka på:

- Orienterbarhet (vägledande markering, skyltning, belysning, kontrasterande material och färgsättning).
- Sittbänkar: vid entréer, nära angöringsplatser. Bevaka tillgängligt utförande.

- Avfallsanläggningar ska vara tillgängliga och luckor ska kunna öppnas från rullstol, bevaka plana funktionsytor.

12. VÄRME, VENTILATION OCH SANITET (V)

Även om installationer döljs förekommer ibland behov av samordning med arkitekten för att undvika skrymmande utförande.

Exempel att tänka på:

- Hindrande rör ska ej förekomma i betjäningsytor nödvändiga för manövrering med rullator eller rullstol.
- Radiatorer: placering behöver noggrann samordning med A för att klara tillgänglighet vid tex balkongdörr.
- Hygienutrymme i lägenheten: golvfall och fuktkrav samordnas med tillgänglighetskrav i tidigt skede för att undvika för höga trösklar.